

Nr 447

Av herr Eliasson i Sundborn m. fl., om utredning angående näringsforskningen.

Statsrådet och chefen för handelsdepartementet har genom remiss i november 1955 låtit inhämta yttrande från ett flertal myndigheter, institutioner och organisationer över ett till regeringen samma år avlämnat betänkande med förslag om inrättande av ett halvstatligt näringsforskningsinstitut. Den till grund för förslaget liggande utredningen hade utförts av en på enskilda initiativ bildad expertgrupp bestående av professorerna Ragnar Nilsson, ordförande, Nils Abdon, Gunnar Blix, Olof Mellander, Bo Vahlquist och Gunnar Ågren samt docent Per Eric Nilsson och direktör Lars Anderfelt. Det remitterade förslaget tillstyrktes i princip av kanslern för rikets universitet, medicinska forskningsrådet, statens naturvetenskapliga forskningsråd, överstyrelsen för yrkesutbildning, lantbruksstyrelsen, lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, jordbrukets forskningsråd, statens tekniska forskningsråd, Vetenskapsakademien, Ingenjörsvetenskapsakademien, Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund och Sveriges husmodersföreningars riksförbund. Allmänt underströks emellertid i dessa remissutlåtanden behovet av en överarbetning av det i promemorieform framlagda förslaget.

Frågan om ett svenskt näringsforskningsinstitut vilade sedermera i avvaktan på en utredning på det nordiska planet, huruvida det fanns förutsättningar för att skapa ett gemensamt nordiskt näringsforskningsinstitut. I detta sammanhang är att märka att man i såväl Finland som Norge har forskningsinstitut av i viss mån liknande art som det för Sveriges del föreslagna. Den nordiska expertutredningen avlämnade i december 1956 en rapport (SOU 1957:1), i vilken på däri anförda skäl avråddes från att nu upprätta ett gemensamt nordiskt näringsforskningsinstitut samtidigt som man föreslog andra former för nordiskt samarbete på detta forskningsområde. Rapporten behandlades vid Nordiska rådets session i Helsingfors i februari 1957. Nordiska rådets kulturutskott accepterade helt den i expertutredningens rapport redovisade uppfattningen, att samarbetet på näringsforskningens område icke borde knytas till en gemensam institution utan i stället ske genom samordning av verksamheten vid forskningsinstitutioner

i de skilda nordiska länderna. Genom beslut den 21 februari 1957 antog Nordiska rådet en rekommendation till vederbörande regeringar i anslutning till kulturutskottets förslag.

Den nordiska expertutredningens rapport utsändes i januari 1957 på remiss för yttrande till de av saken närmast berörda myndigheterna samt vissa riksorganisationer inom näringslivet. I remissutlåtandena underströks angelägenheten av fortsatt utredning om inrättandet av ett svenskt institut av medicinalstyrelsen, kollegienämnden vid tekniska högskolan i Stockholm, Sveriges industriförbund och Sveriges lantbruksförbund. Styrelsen för statens institut för folkhälsan framhöll, att det föreligger ett stort behov av en upprustning av näringsforskningen i Sverige, och frågan om anordnande här i landet av näringsforskning i vidsträckt bemärkelse borde därför enligt styrelsen snarast göras till föremål för utredning.

I rapporten om nordiskt samarbete inom näringsforskningen gavs begreppet näringsforskning en innebörd, som betonade sambandet mellan den biokemisk-fysiologiska grundforskningen och den medicinsk-kliniska forskningen å ena sidan, och forskning beträffande råvaruproduktion samt råvaruförädling å andra sidan. En näringsforskning i denna vida bemärkelse spänner över ett mycket brett område, som innefattar problem icke bara inom human näringsfysiologi utan även rörande råvaruprodukternas kvalitet, förädlingen av råvaruprodukter för konsumtion och socialmedicinskt inriktade undersökningar med bl. a. inventering av det näringsfysiologiska tillståndet i olika landsdelar och rådgivning för dess förbättrande. Problematiken från den bredare synvinkel som här anlagts förutsätter olika utbildning och vetenskaplig inriktning hos de där sysselsatta forskarna. Några måste t. ex. vara näringsfysiologer, andra måste ha sin huvudutbildning inom kemien, mikrobiologien etc. Dessa forskare har att arbeta vid olika typer av institutioner, som inrättats för speciella forskningsuppgifter med därav betingade olikheter även i utrustningsavseende. Man kan icke rimligen tänka sig att bygga upp ett näringsforskningsinstitut, som inom sig skulle kunna utöva all i sammanhanget erforderlig forskning beträffande medicinska frågeställningar, råvaruframställning och råvaruförädling. Ett näringsforskningsinstitut måste utformas så, att det baseras på möjlighet till samarbete med redan befintliga institutioner inom detta vida forskningsfält och därutöver ger utrymme för viss fortsatt forskning på grundval av de delresultat, som kunnat inhämtas från andra forskningsinstitutioner.

I vårt land finnes icke någon universitetsinstitution, som helt ägnar sig åt näringsfysiologisk forskning. Grundforskning avseende näringsproblem bedrivs i första hand vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund och Göteborg, vid tekniska högskolan samt vid veterinärhögskolan. Grund- och målforskning i fråga om råvaror avsedda för livsmedel pågår bl. a. vid lantbrukshögskolan, Sveriges utsädesförening och Alnarps lantbruks-, mejeri-

och trädgårdsinstitut. Viss målforskning sker bl. a. inom olika grenar av livsmedelsindustrien. Statens institut för folkhälsan och Svenska institutet för konserveringsforskning i Göteborg bedriver ett mycket betydelsefullt forskningsarbete inom vissa avgränsade områden av näringsforskningen. Någon direkt på människans näringsproblem inriktad kontinuerlig, samordnad forskning, som i sig innefattar de olika därav berörda delproblemen inom medicin, råvaruproduktion och råvaruförädling samt socialhygien, existerar emellertid för närvarande icke.

Det måste anses vara ett för hela vår befolkning angeläget önskemål att skapa bättre förutsättningar för näringsforskningen. Inom många medicinska specialiteter känner man sjukdomar, som väsentligen beror på olämplig näring, och man har starka skäl för antagandet att många sjukliga tillstånd, däribland sådana som hör till vår tids betydelsefullaste folksjukdomar, vilka ännu icke är till sitt uppkomstsätt helt kända, har samband med näringens sammansättning. Det föreligger därför ett behov av betydligt ökad forskning beträffande dessa förhållanden. Den snabba utvecklingen inom jordbruket för med sig ständigt nya problem med anknytning till näringsforskningen. Sådana uppkommer till följd av ändrade driftförhållanden, nya metoder, utvecklade mekanisering o. s. v. samt ständigt ökade krav på produktionen ur såväl kvantitativ som kvalitativ synpunkt. Inom livsmedelsindustrien har under det senaste decenniet skett en markant utveckling, som i betydande omfattning påverkat människornas kostsammansättning. Det finns anledning räkna med att livsmedelsindustriens betydelse kommer att kraftigt öka under de närmaste årtiondena såväl kvantitativt enligt nuvarande linjer som genom att nya råvarukällor, produktionsmetoder och användningsområden för dess produkter blir tillgängliga. Fel eller förbättringar, som via industrien införes i kostsammansättningen, kan få en betydande räckvidd. Omfattningen av kollektiva bispisningar vid bl. a. sjukhus, militärförläggningar och i form av skolluncher och industriluncher aktualiserar också frågan om industriellt förarbetade råvarors lämpligaste utformning ur näringssynpunkt. För närvarande bearbetas vissa delområden av näringsforskningen inom bl. a. statens institut för folkhälsan och Svenska institutet för konserveringsforskning. Även seminarierna för huslig ekonomi gör en värdefull insats i detta sammanhang. Det saknas emellertid, som inledningsvis framhållits, ett samordnande forskningsorgan inom näringsforskningen, och att behovet av en sådan institution är angeläget har vitsordats av ett flertal i saken berörda myndigheter och enskilda organisationer.

I samband med förarbetena till det betänkande med förslag till ett halvstatligt näringsforskningsinstitut, som avlämnades år 1955, framgick att det synes finnas goda förutsättningar att inom näringslivet vinna intresse för lämnade av bidrag till utrustning och driftkostnader för ett dylikt institut.

Med stöd av det anförda hemställas,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning huru det förefintliga behovet av en på människans näringsproblem inriktad forskning lämpligast bör tillgodoses.

Stockholm i januari 1959

Lars Eliasson

Stig Alemyr

Gustav Boija

i Sundborn

S. G. W. Wahlund

Mary Holmqvist

Brita Elmén

Einar Setterberg

Carl-Wilh. Lothigius

Elisabet Sjövall